

ABOLITIONISMIN KRIITTISET STRATEGIAT: POISTAMINEN TEOREETTIS-POLIITTISINA KÄYTÄNTÖINÄ

Motto: "Remarkable the number of 'Abo' writers who have been chased by snakes." (Sydney Bulletin 18.10.1906)

I Marginaalit abolitioille

Abolitionismin kirjoittaminen teoriaksi, jonka perusajatuksat tai metodit voitaisiin tiivistäen esitellä, olisi supistavaa vääryymmärtämistä. Samoin jos tämä teksti esittelisi sen yhtenä(isenä) kriittisenä metodina ymmärtää, tulkitta tai muuttaa yhteiskunnallisia rakenteita, käytäntöjä tai instituutioita. Kirjoitukseni on vain ja ainoastaan tietty mahdollisuus lukea abolitionismi-nimikkeen alle eräitä tekstejä, joiden moninaisuus pakenee palauttavaa lukemista. Toisaalta kirjoitukseni sulkee ulkopuolelle useita tekstejä, jotka vaatimalla vaativat abolitionismin nimikettä itselleen. Näiden lukuvaikeuksien "viitoittamana" pitäisi katseesi seurata abolitioita.

Abolitio on poistamista, tyhjäksi tekemistä, kumoamista, lakkauttamista, pois pyyhkimistä. Vastakohtiksi abolitioille löytyy sanakirjoista seuraavia ominaisuuksia: auktorisoida, säilyttää, vahvistaa, vakaannuttaa, institutionalisoida, legalisoida, palauttaa entiselleen, perustaa, säätää laki. Filosofian historiaa selailen voimme paikantaa abolitioita lähes kaikkialle. Yhtään helpommaksi tehtävämme ei tule lukiessamme poliittis-historiallisia kertomuksia tai yhteiskuntakritiikkiin tarinoita.

Abolitionismi-käsite pyhitetään tässä nimenomaisessa tekstissä vallan, kontrollin ja rikosoikeuden alueiden käyttöön. Puhumme totalitaaristen, repressiivisten, kurinpidollisten järjestelmien poistamisesta ja erityisesti sellaisten valtiollisten instituutioiden ja systeemien tai tiedon/luokittelun tuottamisen menetelmien poistamisesta, jotka perustuvat syyllistämiseen, rankaisemiseen, eristämiseen, ulos-sulkemiseen jne. Puhumme "pahan" historiasta ja moraalista, "pahan" poistamisesta ja poista-

misen legitimoinnista. Tai paremmin: puhumme teksteistä, joissa on (ts. joihin voi lukea) kyseisiä kertomuksia.

"Abolitionisti" tulkitsee rikosoikeusjärjestelmän perustuvan samaan repression edellytykseen kuin Inkvisitio, josta se myös pohjautuu. Historiallisesti se ei ole koskaan kyennyt ratkaisemaan sosiaalisia ongelmia, vaan päin vastoin luomaan niitä ja niiden ohella myös poliittisia, psykologisia ja taloudellisia ongelmia. Rankaiseva reaktio ei ole luonteeltaan ennalta ehkäisevä vaan desosialisoi-va, marginalisoiva, syyllistävä ja leimaava. Siksi olisikin parempi poistaa repression ja pakon rankaisivat keinot ja korvata ne korjaavammilla keinoilla. Näin määriteltiin abolitionismin "viestiä" nelisen vuotta sitten "abolitionistien" omassa konferenssissa.

Määritelmästä voidaan lukea abolitionismille kahdenlaisia tehtäviä, joita käsittelem seuraavassa "abolitionististen" tekstien kautta.

II Abolitionismin kertomukset

Ensinnäkin sen tulisi historiallisesti analysoida "repressiivisiä" rakenteita ja käytäntöjä (kieli, oikeus, rikoslaki, rangaistusjärjestelmä, sosiaaliturva), pakkoon perustuvien instituutioiden (vankilat, mielisairaalat, armeijat, koulut jne.) genealogiaa sekä niitä legitimoivia diskurssimalleja. Toiseksi sen on luettava olemassaolevan vallan, kontrollin ja kurinpidon tekstejä ("todellisuutta") rajoittamatta itseään vain ja ainoastaan rikosoikeuden "helpoille" ja "näkyville" alueille. Tätä voisi pitää abolitionismin teoreettis-analyttisena funktiona.

Tämän funktion sisälle voidaan tulkita/lukea erilaisia positiota tai lähestymistapoja: ideologiakriittinen, marxilainen, feministinen, strukturalistinen, historiallis-genealoginen jne. "Abolitionistin" taustatotuksista riippuu hänen painotuksensa, kontrollitodellisuuden lukemistapansa, historiankirjoituksensa. Tämän otsakkeen alle

sijoitan Michel Foucault'n ja norjalaisen oikeussosiologin Thomas Mathiesenin tekstit.

1. Foucault

Teoreettisessa ja käytännön toiminnassaan Foucault'ta on löydetävissä abolitionismin jälkiä, vaikkei hän itse kirjoitakaan sitä nimen. Hän osallistui esimerkiksi perustajajäsenenä GIP:hen (Group d'Information sur les Prisons), joka pyrki luomaan vangeille oikeuden ja mahdollisuudet puhua itse omasta puolestaan (tieto on valtaa).

Rikosoikeusjärjestelmän tai vankiloiden poistaminen ovat vain yksi marginaalinen osa abolitionismia, joskin tärkeitä, koska vankila on paikka, jossa valta näyttäytyy sen alastomimmassa tilassaan, sen kaikista ylenmääräisimmässä muodossaan ja jossa se on oikeutettu moraalisenä mahtina. Morali-soinnin sijasta olisi kuitenkin analysoitava ilmiöitä, hylättävä ja vapauduttava kategorioista ja konsepteista, löydettävä eroja ja erilaisuutta.

Yksinkertaistavien idealisointien sijasta olisi Foucault'n mukaan tarkasteltava valtaa mikrotasolla, niitä monimutkaisia verkostoja, jotka ulottuvat kaikille elämänalueille. Poistamalla ylhäältä tuleva valta kuten rikosoikeusjärjestelmä (Hulsman ja Christie) pitäydyttään vallan juridis-poliittisessa määritelmässä ja unohdetaan (tarkoituk-sella tai sokeudessa) sen kurinpidollinen ulottuvuus, sen toiminta tietoa tuottavana ja tiedon tuottamana. Foucault'lle "abolitionismi" onkin toimimista erilaisissa valta-verkostoissa, osa vallankäyttöä ja tiedontuotantoa.

2. Mathiesen

Mathiesen on selvimmän määritellyt abolitionismin strategiansa, joka pyrkii perusteettoman ja epäoikeudenmukaisen kontrollijärjestelmän poistamiseen. Vankilajärjestelmän poistaminen on vain lyhyen tähtäimen tavoite, joka on

sidoksissa laajempiin kokonaisuuksiin, koko viralliseen sosiaaliiseen kontrolliin, pakon politiikkaan ja yhteiskunnan taloudellisiin perusrakenteisiin.

Mathiesenille vallitsevan järjestelmän muuttaminen on päättymätön prosessi, jatkuvan poistamisen projekti. Säilykseen päättymättömänä ja jatkuvana liikkeenä on sen valittava itsensä joka hetki uudelleen. Sen on jatkuvasti laajenevasti poistettava vallitsevia repressiivisiä rakenteita ja rajoituksia. Poistaminen avaa mahdollisuuksia laajempien rakenteiden poistamiseen ja tekee sen toisaalta välttämättömäksi, koska poistettujen rakenteiden sijalle pyritään aina luomaan uusia konservoivia järjestelmiä.

Abolitionismin on asetettava vastakkain vallitsevan järjestelmän arvojen, intressien ja perusteiden kanssa. Sen on välteltävä joutumista määrittelyksi sisään järjestelmään, jolloin se muuttuu reformipolitiikkaa edustavaksi liikkeeksi. Toisaalta sen on varottava joutumasta määrittelyksi ulos, jolloin sen kritiikki muuttuu irrelevantiksi, vaikutuksettomaksi.

Materialistisen jargonin keinoin Mathiesen määrittelee lain ilmentymäksi yhteiskunnassa vallitsevista taloudellisista rakenteista, jotka viime kädessä pohjautuvat tuotantotapaan. Muutokset perusrakenteissa saavat aikaan muutoksia juridisissa rakenteissa, mutta lainsäädännön avulla ei kuitenkaan voida muuttaa yhteiskunnan perustavia rakenteita.

Toisena tehtävänä/tarinana abolitionismin tulisi määritelmän mukaisesti kirjoittaa uusia, vaihtoehtoisia tapoja ratkaista ristiriitoja ja ongelmia. Sen on käytännössä toteutettava ei-repressiivistä ja ei-rankaisevaa kielioppia. Sen tulisi kehittää ja käytännön poliittisessa ja sosiaalisessa toiminnassa toteuttaa erilaisia "vastastrategioita", jotka pyrkisivät minimoimaan rikosoikeuden aluetta ja yleisemmin pakkoon perustuvaa repressiota ja rankaisujärjestelmää. Nimitettäkööt tätä poliittis-pragmaattiseksi funktioksi.

Abolitionismin sosiaalinen toiminta voidaan oikeuttaa mitä ihmeellisimmin perustein: uskonnolliset näkemykset perustuvat uuden testamentin armoon, liberalistiset moralistit nyyhkyttävät rankaisemisen tuottamaa "kipua", vaihtoehto(tehta)ilijat etsivät puhdasta ja inhimillistä kommunikaatiota, radikaalit tekevät nakkivarakaasta poliittista sankaria, anarkistit ovat vakaumuksensa pauloissa kaikkea valtiollista vastaan. Valinta on vapaa, päämäärä sama. Rajat on rajusti suljen käsittelyyn kaksi (vaihtoehtojen) diskurssissa näkyvimmin esiintynyttä kriminologia: hollantilaisen Louk Hulsmanin ja norjalaisen Nils Christiein.

3. Hulsman

Hulsmanin abolitio on vahvasti sidoksissa konkreettisiin poliittisiin ja sosiaalisiin tavoitteisiin. Rikosoikeudellisen järjestelmän poistaminen kokonaisuudessaan ei ole hänelle ainoastaan toivottavaa vaan myös realistinen tavoite ja looginen välttämättömyys. Vuonna 1982 Hulsman arvioi rikosoikeuden muuttuvan historiaksi Hollannissa kymmenen vuoden sisällä.

Rikosoikeuden ohella on myös päästävä eroon siinä käytetystä kielestä, logiikasta ja ajattelutavasta. Se pohjautuu edelleen keskiajan skolastiseen teologiaan, absoluuttisiin käsitteisiin hyvästä ja pahasta. Rikosoikeudellinen ajattelutapa on tukahduttava: se sekoittaa sen mitä todellisuudessa tapahtuu luokitteluihinsa ja määritelmiinsä. Ilman tätä reduktionistista ajattelutapaa voimme paremmin ymmärtää ympäröivää todellisuutta ja havaita rikosoikeuden vain yhdeksi tavaksi reagoida sosiaalisiin ongelmiin ja ristiriitoihin.

Hulsmanin mukaan on palattava asioihin itseensä. Lähtökohtana ristiriitojen analyysille ei pitäisi olla totalisoiminen, objektiivisoiminen eivätkä rikosoikeuden abstraktit kategoriat, vaan konkreettiset tilanteet, jotka niissä osallisina ovat ihmiset kokevat ongelmalli-

sina. Nämä ongelmalliset tilanteet ovat osa elämää, yhtä oleellisia kuin ilma ja vesi. Tärkeämpää kuin näiden ongelmien ratkaiseminen olisi pyrkiä muuttamaan sosiaalisia rakenteita sellaisiksi, että ihmiset itse kykenisivät ratkaisemaan omia ongelmiaan siten, että vihamielisyyden sijasta kasvaminen ja oppiminen mahdollistuisivat.

Tämä tapahtuisi korvaamalla valtiollinen rikosoikeusjärjestelmä desentralisoiduilla autonomisilla konfliktinratkaisumenetelmillä. Syyllisyysperiaate korvattaisiin riskiperiaatteella: ongelmalliset tilanteet nähtäisiin katastrofeina, joiden ratkaiseminen on kaikkien kannalta toivottavaa. Tällöin useat muutkin rikosoikeuden tuottamat sosiaalis-poliittiset ongelmat poistuisivat. Erityisryhmien marginaalisointi, syyllisten tuottaminen ja leimaaminen, aiheettoman ja eri yhteiskuntaryhmien kesken epätaasaisesti jakautuvan kärsimyksen suoistaminen, rikollisuuden dramatisointi julkisuudessa katoaisivat.

Rikosoikeusjärjestelmän poistaminen ei sinänsä vaikuta yhteiskunnan rakenteisiin. Se on turha, sillä ei ole hallitsevaa järjestelmää legitimoivia ja ylläpitäviä tehtäviä, eikä se näinollen jättäisi funktionaalista aukkoa olemassaolevan järjestelmän toimintaan. Hulsmanin abolitionismi pohjautuikin enemmän moralisoimiseen kuin teoreettisiin tai poliittisiin argumentteihin. Taustalla vaikuttaa syvä usko ihmisten väliseen solidaarisuuteen, tasa-arvoisuuteen ja erilaisuuden kunnioittamiseen. Paha poistuu kivuttomasti poistamalla pahan aiheuttaja: rikosoikeus ja sen diskurssi.

4. Christie

Christien moralisoivan vihertäväsä argumentaatiossa on yhtymäkohtia Hulsmanin teksteihin. Hän suhtautuu negatiivisesti rangaistusjärjestelmään, jolla ei ole kuin destruktiivisia vaikutuksia. Rankaisu on piinan tuottamista, jota olisi minimoitava etsimällä vaihtoehtoisia tapoja ratkaista konflikt-

teja tai jättämällä koko reagointi sikseen.

Rikosoikeusjärjestelmä varastaa konfliktit asianosaisilta ja konfliktin ratkaisemisen sijasta etsii vain syyllistä, tuottaa vain piinaa. Christien tekstit tarjoavat vaihtoehdoksi dialogia, joka mahdollistaa konflikteista oppimisen ja solidaarisuuden lisäämisen. Tämä vastaa pitkälti Hulsmanin käsitystä kollektiivisesta keskustelusta ja rikosoikeuden stereotyyppioista vapautuneesta logiikasta.

Keinona dialogiin on vallan descentralisointi. Epävirallinen sosiaalinen kontrolli vaatii vallan ja tiedon hajauttamista lähemmäksi yksittäistä ihmistä, autonomisille yksiköille, jotka toimivat lähikontrollin pohjalta. Christiellä on sama lukutapa kuin Hulsmanilla. Moraalinen argumentointi hakee perusteensa esiteollisen ajan elämissen- ja kontrollintavoista. Nämä idealisoinnit kuljetetaan itsestäänselvyyksinä olemassaolevan kulttuurin ja järjestelmän kritiikkiin eli abolitionismiin.

III Marginaalit abolitionismille

Sekä teorian että poliittis-moraalisten ”totuuksien” ja niistä johdettujen tavoitteiden tasolla abolitionismi sisältää ristiriitaisia, yhteensopimattomia ja kilpailevia elementtejä. Abolitionismin ”genren” yhdistäväksi kiinnekohdaksi (sioutumaksi) kirjoitin alussa poistamisen. Palaan jälleen yhdistäviin tekijöihin, rajojen ”rakentamiseen”.

Liikaa ei kuitenkaan ole jälleen kerran huomauttaa yleistysten ja yksinkertaistusten väkivallasta tekstejä kohtaan. Etenkin Foucault'n tekstit ovat useinkin abolitionististen näkemysten ”kritiikkiä” ja siksi hänen sijoittamisensa tähän yhteyteen (kohdassa neljä) saattaa vaikuttaa kyseenalaiselta. Mutta koska Foucault on erityisen voimakkaasti osana abolitionistista keskustelua (viitteiden kautta) olisi hänen ulos-sulkemisensa vielä pahempi ”erhe”. Toiseksi Fou-

cault-viittausten kautta abolitionistisista teksteistä on löydettävissä yhteisyyttä (etenkin suhteessa moderniin emansipaatioon ja abolitioiden kohteisiin) murttavia elementtejä. Rajoitun seuraavassa käsittelemään neljää teksteistä lukeamani tai niihin luettuihin yhdistävään piirteeseen (piirre on liian voimakas ilmaisu, haparoiva kynän piirre on jo lähempänä).

1. Ristiriidattomuuteen pyrkivän porvarillis-demokraattisen konsensuksen sijasta abolitionismissa kunnioitetaan konflikteja ja ongelmia. Sosiaalisiiin suhteisiin palautetaan intohimot, intressit, valta ja kilpailevat yksilölliset moraalit. Jatkuvia inhimillisiä yhteentörmäyksiä ei nähdä pelkätään negatiivisina ilmiöinä, joiden poistamiseen on valjastettava yhteiskuntapoliittiset voimavarat, hallitut rakennemuutokset ja kontrolli(kasvatus)koneistot. Ne ovat luonnollisia kuten ”ilma ja vesi”, ”niistä voi oppia ja niiden kautta solidaarisuus voi lisääntyä”. Tässä abolitionismi eroaa kriittisistä teorioista, jotka pyrkivät muuttamaan yhteiskunnallisia, sosiaalisia tai psyykkisiä rakenteita tavoitteenaan tai uskomuksenaan ristiriidoista vapautuminen. Sosiaalistamisen yhdenmukaistaville malleille ja käytännöille haasteeksi abolitionismi asettaa eri todellisuuskäsitysten ja — tulkintojen kamppailun ”luonnollisuuden” ja oikeutuksen.

Anarkistiset sävyt värjäävät epäuskoa Valtiota kohtaan. Valtio nähdään monoliittisena hallintokoneistona, joka on varastanut luonnollisen puheen ihmisiltä. Oikeusvaltion kirjoitetut lait ja niiden perustalta tapahtuva institutionaalinen vallankäyttö loukkaa ja vääristää autenttisuutta, aitoa sosiaalisuutta ja solidaarisuutta. Palauttamalla ongelmien ratkaisu luonnolliselle tasolle, taloudellis-hallinnollisesta tekniikasta vapaan kommunikaation (siis puhutun puheen) tasolle on saavutettu aitoa vapautumista, aitoa sosiaalisuutta.

Kuitenkin Hulsman kirjoittaa rikosoikeuden siviilioikeudellista-

misesta. Sen sijaan että tämä olisi luottamuksenosoitus valtiota kohtaan kuvaa se pikemminkin käsitystä siviilioikeuden pohjautumisesta yhteiskuntasopimukseen ja toisaalta käsitykseen siviilioikeuden ”eunomisesta” luonteesta: lain tulisi olla luonteeltaan vastaava, korjaava, integroiva, kommunikoi-va ja stimuloiva. Rikosoikeus on päinvastoin valtiollista pakkoval-lankäyttöä, jota voidaan nimittää Durkheimin termiä käyttäen ”anomiseksi” laiksi ts. vieraannuttavaksi ja disintegroivaksi laiksi. Kahtiajako tapauskohtaiseen ja ”läsnäolevaan” puheeseen (lain muotona) sekä abstraktiin ja ”poissaolevaan” kirjoitettuun lakiin säilyy siviilioikeudellisen lainsäädännön etusijalle asettamisessa.

2. Lopulliset ja poliittiset päämäärät puuttuvat teksteistä. Yksittäisten toimintaohjeiden ja vaihtoehtosten mallien esittäminen on pikemminkin tilannekohtaista kuin absoluuttisten tulevaisuuskuvienv rakentamista. Negatiivisen kritiikin traditio saa jatkumonsa abolitionismista: se pyrkii poistamaan, purkamaan, hajottamaan, kieltämään ja vasta sitten katsomaan missä ollaan. Tämänkään jälkeen poistaminen ei loppu, vaan se on Mathiesenin mukaan päättymätöntä liikettä. Se haastaa näin tavoitehakuksen logiikan sulkeuman itsellään (rakentaen itsekin eräitä sulkevia päämääriä etenkin Christien ja Hulsmanin ”utopioiden” kautta).

3. Abolitionismi on ristiriidassa ”emansipatoristen” projektien kanssa. Kontrollipoliittisessa keskustelussa se on joutunut ulos neokonservatiivisesta radikalismista yhtä hyvin kuin virallisesta kriminaalipoliittisesta keskustelusta. Se on leimattu kummaltakin taholta utopiseksi, merkityksettömäksi, irrationaaliseksi ja runolliseksi puuhailuksi. Kritiikin kannuksista käytävässä taistelussa Yhtyneet ”Vasemmistot” ovat tunkenet sen marginaaleihin itse samalla integroituen ”järjestelmälliseen” diskurssiin. Valtiollisen kontrollin to-

taallinen legitimointi on onnistunut, kun kriittiset voimatkin argumentoivat samojen menetelmien puolesta kuin viranomaiset, vaikei abolitionistit.

Abolitionistiset tekstit ovat kiellettyneet aktiivisesti tuottamasta rankaisemiseen käytettävää kieltä, tietoa ja logiikkaa. Yliherkkyyteen saakka ulottuvassa pelossa puhua mitään esimerkiksi vankien olosuhteiden parantamisesta, koska se voidaan tulkita vankiloiden olemassaolon hyväksymiseksi ja siten myös oikeutukseksi, näky selkeästi abolitionismin ”järjestelmäkammo”. Toisaalta se ei ole asettanut itseään legitimaatioksi ”piinaa tuottaville”, ”repressiivisille”, ”epäoikeudenmukaisille” rankaisuille käytännöille ja ideologioille.

Tältä pohjalta abolitionismi on kritisoinut feminististä liikettä, joka on vaatinut seksuaalisen väkivallan ja syrjinnän rangaistusten ankaroitamista, perheväkivallan ottamista ”vakavasti” viranomaisten toimesta, prostituution kriminalisointia (siis etenkin asiakkaan rankaisemista) jne. Vihreää liikettä, joka on vaatinut ympäristöriskosten kontrollin ja rangaistavuuden lisäämistä. Uutta realistista vasemmistoa (etenkin Englannissa vaikuttavaa), joka näkee rikoksen uhrin aseman parantamisen ensisijaisena huolenaiheena. Keinot tähän ”uusvasemmisto” hakee kontrollin tiukentamisesta ja uudeltaisesta ns. vasemmistolaisesta lain ja järjestyksen politiikasta.

Ei liene ihme, että abolitionistien kritiikki tätä kriittistä repression politiikkaa vastaan on synnyttänyt katkeraa kommentointia: edistyksellisten yhteisestä rintamasta ei pitäisi livetä, missä on abolitionistien solidaarisuus, abolitionismi on konservatiivista ja palvelee romanttisilla tavoitteillaan kapitalismin/miehen/teollisuuden intressejä.

4. Tekstit, joiden voidaan leikillä abolitionismiin liittyviksi, joihin voidaan lukea abolitioita ja abolitoiden strategioita, kirjoittavatsensa vahvasti sitoutuen va-

pautumisen, valistuksen ja Muutoksen kertomuksiin. Usko vapautuvasta ihmisestä, ideologiasta vapaasta tiedosta, vallasta vapaasta elämästä, puhtaasta ja vapaasta kommunikaatiosta ja solidaarisuudesta ovat teemoja jotka paljastuvat tekstien moottoreiksi. Keskellä on aina tietävä-minä, järki ja logiikka, vilpitön ihmiskeskeinen humanismi. Kaunista ehkä, mutta niin loppuun-kaluttua, niin jähmeää jos sitä vertaa abolitio-tekstistrategioiden yhden merkityksen, yhden abolitionismin sulkeuman karttaviin piirteisiin.

a. Modernin edistysusko on kaventunut abolitionististen strategioiden ja tekstien geneettiseen koodiin. Jo itse sana poistaminen antaa viitteitä: on rajoja ja niiden poistaminen on mahdollista ja välttämätöntäkin kriittiselle rationaaliselle järjelle. Rajat tämän tekstin puitteissa on paikannettavissa virallisen ja repressiivisen kontrollin ja sen tuottaman kielen ja luokittelun rajoiksi. Näiden rajojen ylittäminen sosiaalisissa käytännöissä antaisi ihmisille enemmän vapautta, enemmän autenttisuutta, enemmän rationaalista kommunikaatiota alistavan kielen sijasta. Mathiesen ja Foucault ”pessimistisesti” puhuvat kylläkin rajojen loputtomasta poistamisesta, niiden kaikkialla ja aina vaikuttavuudesta muodossa tai toisessa. Mutta silti jokainen ylitys tuottaa ”positiivista” vapautta.

Rajat ovat abolitionistisille ajateltavaille vastenmielisiä ja samalla ne ovat kiihoke, joka saa kritiikin kuolan valumaan ja abolitionistin ryhtymään itse ”hommaan”: rikkomaan salaisuuksien kalvot. Itse asiassa etenkin Mathiesenin markkinoima abolitionismi ”päättymättömänä liikkeenä” on peilikuva tieteen/politiikan piirissä modernin kapitalismin taloudellisesta koodista: taloudellinen kasvu on välttämätön ja positiivinen ilmiö, sen sisältä kyetään ratkaisuun ongelmia, joita mahdolliset rajat sille antavat. Ts. abolitionistia vaivaa perin moderni tauti: ahdistaa kun ei ole vapaa lisäämään tuo-

tantoa (kritiikin, edistyksen merkien, itseymmärryksen jne).

b. Rikkoessaan kriminalisoivan kielen logiikkaa, purkaessaan rankaisuvia instituutioita ja destrukturoidessaan poliisi-/oikeusvaltion lainsäädännön legitimaatiota abolitionismi ei kuitenkaan hetkekikään ajaudu ongelmaan oman strategiansa kanssa. Se uskoo sinnikkäästi omaan Kykyynsä nähdä ja puhua yli kontrolliin logiikan, kontrolliin logiikan määrittämässä todellisuudessa; sen kieli on erityisellä tavalla niin yliverstaista, että sen avulla voidaan purkaa ideologisesti väritynyt hallitsemisen kieli. Abolitionistit suorittavat jatkuvasti hämmästyttävää piruetteja rikkoessaan pakollisen ohjelman kuvioita. Ikävä kyllä huomaamatta jää jokaisen liikkeen perustavan samaan kieleen kuin pakollisetkin liikkeet: vaihtelu vain virkistäää.

Oman tulkinnan totuudellisuus asetetaan tästä yliverstaista asemasta lähtökohdaksi ja premissiksi kaikelle teorialle ja toiminnalle. Abolitionistisella kritiikillä on hallussaan se ”master”-koodi, jonka avulla kontrollin tekstejä ja sosiaalista todellisuutta kyetään tulkitsemaan oikein. Oikea tulkinta antaa vastaavasti suuntaaviivat Oikeudenmukaisille ja Moraalisesti Hyville uudistuksille eli tässä yhteydessä rikosoikeusjärjestelmän poistamiselle.

Abolitionismin totuushakuisuuden kanssa ristiriidassa on käsitys konfliktien kunnioittamisesta. Toisaalta abolitionismi puhuu sosiaalisten suhteiden tasolla yhdessä-törmäämisestä (com+fligere) ja toisaalta tulkinnan tasolla yhdessä-ajattelemisesta (com+sentire). Abolitionismi pyrkii poistamaan sen hallitsevan keskuksen, joka määrittelee ja ”ratkaisee” konflikteja pyrkien näin palauttamaan konflikteille niille kuuluvan itseisarvon. Toisella liikkeellä se vaati itselleen oikeutta tulkita konsensusa tuottavalla tavalla todellisuutta sulkien näin tulkinnan, filosofian ja vaihtoehdoisen politiikan kentältä ja konfliktien kunnioittami-

”Lähtökohtana ristiriitojen analyysille ei pitäisi olla totalisoiminen, objektivisoiminen ... vaan konkreettiset tilanteet.” Tällöin poliittisten ”ohjelmien” tulisi muodostua hajanaisesti jokaisessa yksittäisessä konfliktissa tapahtuvan väkivaltaisen diskurssin kautta. Abolitionismin oikean poliittisen ohjelman tekstejä murtaa konfliktin käsite ja ristiriitojen välttämättömät yhteentörmäykset.

c. Abolitionismin analyysi osoitaisi sen keskittyneen ja sitoutuneen poliittis-pragmaattiseen liikkeeseen, jonka päämäärät ovat myös vaikuttaneet teorian muodostukseen ja historiallisen analyysin painotuksiin. Eräänlainen sulkeuma sen sisällä vaatisi aboliotiota: jako teoriaan ja käytäntöön; jako kieleen ja toimintaan; jako analyysiin ja osallistumiseen on ylittämätön. Toinen aina hallitsee toista ja abolitionismissa se juuri on jälkimmäinen termi, jälkimmäinen funktio. Tämä teoriaa kohtaan tunnettu vastenmielisyys (siis alitajuinen pelko omasta kyvyttömyydestä) vaikuttaa erityisesti poliittisten liikkeiden piirissä. Teorian tulisi pysyä yliopistoilla ja kirjastoissa sanoo abolitionistinen aktivisti ja jatkaa: todellinen toiminta tapahtuu kaduilla, arkitodellisuudessa. Samalla kun vankilan muureja yritetään potkia murskaksi ollaan suruttomasti pystyttämässä muuria erilaisten aktiviteettien väliin.

Akateemisten abolitionistien toiminta vankilaliikkeissä (esim. Foucault, Mathiesen) ei ole tätä eroa muuttanut miksikään. He ovat osallistuneet toimintaan ensisijaisesti teoreetikkoina tai heidät on katsottu (heistä itsestään riippumatta) teoreetikoiksi. Osallistumisen taustalla on myös saattanut vaikuttaa hienoinen häpeä siitä, ettei tee mitään ”todellista” Asian hyväksi: toiminta on aina jo erotettu kirjasta.

d. Taustaoletukseksi abolitionismin vaatii uskon muutoksen mahdollisuudesta poliittisen toiminnan kautta (oli sitten kyse reformatiivisesta tai terroristisesta abolitionis-

mista). Poliittisen toiminnan keinoin yhteiskunnan rakenteita ja ajattelutapoja (siis kielenkäyttöä) kyetään muuttamaan. Tavoitteet vaihtelevat Mathiesenin taloudellisen rakenteen kumoamisesta Christien poeettiseen kyläyhteisöön. ”Edistyksellisyys” juoksuhaudoista ei abolitionistikaan ole kyennyt itseään ravistelemaan irti.

Lopuksi itse objektiin: mitä poistaa? Abolitionistisissa teksteissä ”paha” (negatiivinen repressio) on pääsääntöisesti juridis-poliittisen vallankäytön ominaisuus. Poistamisten listalle sijoittuvat ensimmäisinä ”ihmisen viholliset” vankila, rikoslaki rankaisevana järjestelmänä, kriminalisoinnit jne. Murtumia tähän löytyy osittain Mathiesenin teksteistä, joissa hän kirjoittaa poistamisesta loputtomana liikkeenä: vankilan poistuttua sen tilalle rakennetaan/ilmestyy uusia kontrollin muotoja, jotka nekin on poistettava sekä etenkin Foucault’lta, joka puhuu kurinpäällisestä vallasta kaikkialla vaikuttavana.

Vallankäytön naiivi lukeminen vain viranomaistoiminnan ominaisuudeksi yhdessä poliittisen muutoksen ja emansipaation strategian kanssa murtavat abolitionistisista strategioista löydettävää (negatiivista) energiaa. Abolitionistinen ”anarkia” sitoutuu tätä kautta erääksi osaksi (niin perin ikävyyttävää) kriittisen yhteiskuntateorian/-politiikan traditiota. Orjuuden vastustajat joutuivat aikoinaan panemaan peliin itsensä, nykyaikainen abolitionisti lähinnä saa itse-tydytystä toimiessaan hamaanin asian puolesta valtion virastoissa, yliopistoissa, ”vaihtoehto”puoleissa jne. Abolitionisti on samassa juonessa kuin hänen kritisoimansa emansipatoristit, feministit, realistiset vasemmistolaiset.

IV Abolitionismin merkityksettömyys?

Haastetta abolitionistiselle ”posi-

tiivisuudelle” voidaan hakea Jean Baudrillardin teksteistä. Hänkin puhuu aboliotiosta (joskaan subjekti ei enää ole aktiivisella sijalla kuten moderneilla aboliutio-politiikoilla ja toisaalta Baudrillardin yhteydessä olisi parempi puhua ”exterminatismista”).

Baudrillardin mukaan systeemin nykyisenä strategiana on sanan maksimointi ja merkitysten ylituotanto. Se vaatii kiristyksenomaisesti meitä muodostumaan ja vapautumaan subjekteina, äänestämään, tuottamaan kriittistä puhetta ja toimimaan aktiivisina yksiköinä osallistumisen media-festivaalissa. Poikkeavuus yhdessä kriittisen teorian ja politiikan kanssa eivät ole repression tai sironn kohteena. Ne on koodattu yhteiskuntaan tarpeiden funktionaalisten määritelmien perusteella. Viimeinenkin rikollinen on määritelty sosiaaliseen ja rationaaliseen suhteeseen. Kriitikki on viimeinen argumentti sosiaalisen tilan, vallankäytön ja sen kritiikin, erojen politiikan järjestelmän (illuusion) olemassaolon puolesta.

Strategisena ”vastustuksen” keinona tässä tilanteessa on kieltäytyminen tuottamasta merkityksiä ja sanoja; objektin ja massojen strateginen vastustus, joka kieltäytyy osallistumasta; kieltäytyy imemästä merkityksiä itseensä, joka heijastaa pelin tavoin kaikki manipulaatioyritykset lähettäjälle. Sen sijaan Baudrillardin mukaan kaikki ne liikkeet, jotka luottavat emansipaatioon, vapautumiseen, historian subjektin tai ryhmän ylösnousemiseen, puheen tietoisuutta nostavaan vaikutukseen, eivät havaitse toimivansa yhteistyössä systeemin kanssa. Ne vain uusintavat hallitsemisen simulaatiota.

Mikä on abolitionismin strategien merkitys baudrillardilaisessa haasteessa: onko sen merkitys ”pyyhkiytyn pois”, onko sillä enää muuta funktiota kuin toimia jo ennalta koodattuna virallisen kontrollijärjestelmän ja rankaisemisen kriittikkinä yhteiskunnassa, jossa rankaiseminen (rikkoksesta, poikkeavuudesta) hallitsemisen

MIKSI VANKILOITA ON OLEMASSA?

keinona on siirtynyt marginaaleihin ja merkityksettömyyteen. Onko abolitionismi poliittisena toimintana vain vahvistusta sille kangastuksenomaiselle näylle, että post-sosiaalisessa tilassa olisi vielä mahdollisuus vaikuttaa asioihin, muuttaa sosiaalista järjestystä.

Ehkä olisikin syytä palata lukemaan abolitionistisista teksteistä (sekä teoreettisista että käytännöllisistä) konfliktien ja ristiriitojen moninaisuutta. Ehkä siitä olisi luettavissa haastetta merkitystä sivoille (sekä virallisen että kriittisen kontrollipoliittisen keskustelun) koodelle; ehkä konfliktien yleistä tuhoavasta energiasta olisi luettavissa abolitionistista strategista epäilyä radikaaleille poliittisille Strategioille ja Merkityksenmuodostus-koneistoille. Ehkä tämähän on vain luettavissa osaksi vaihtoehtoisten diskurssien epätoivoista hengenpelastusharjoitusta, mutta tässä ...

... teksti:

Foucault, Michel: *Tarkkailla ja rangaista*. Keuruu 1980.

Foucault, Michel: *Language, Counter-memory, Practice. Selected Essays and Interviews*, (ed. D.F. Bouchard), New York 1977.

Mathiesen, Thomas: *The Politics of Abolition*, Oslo 1974.

Mathiesen, Thomas: *Law Society and Political Action*. London 1982.

Hulsman, Louk & de Celis, Bernat Jacqueline: *Peines perdues. Le système penal en question*. Paris 1982.

Christie, Nils: *Piinan rajat*. Helsinki 1983.

Christie, Nils: *Som folk flest*. Oslo 1979.

Ari Hirvonen

MATHIESEN, THOMAS: Kan fängelser försvaras? Bokförlaget Korpen, Göteborg 1988.

Melkein kaikissa läntisissä teollisuusmaissa ihmisten eristämistä laitoksiin yritetään supistaa, esimerkiksi huonokuntoisten vanhusien ja psykiatristen potilaiden hoidossa on siirrytty yhä enemmän avohoitoon. Vankiluvut päinvastoin ovat olleet nousussa jo kauan, ja vankeinhoitolaitoksella on ollut taipumus laajentua. Suomessa vankien määrä on viime vuosina tosin laskenut, mutta meillä on suhteellisesti edelleen paljon enemmän vankeja kuin muissa Pohjoismaissa.

Uudessa kirjassaan Thomas Mathiesen erittelee vankilaitoksen olemassaolon perustelut ja osoittaa vakuuttavasti, ettei vankila palvele niitä tarkoituksia, joiden vuoksi sen pitäisi olla olemassa. Vanki ei laitoksessa kehity eikä edes "ojennu", vaan leimautuu voimakkaasti ja vajoaa yhteiskunnan hylkäämään syvemmälle rikkolliseen alakulttuuriin. Vapausrangaistuksen yleisestävvyys eli sen yleinen pelotusvaikutus ei tehoa niihin moniongelmaisiiin ja uloslyötyihin ihmisiin, joista vankipopulaatio enimmäkseen koostuu. Ns. kunnan kansalaisiin se saattaa kyllä vaikuttaa, mutta onko moraalisesti oikein, että umpikujaan ajautuneita huono-osaisia pidetään vankilassa pelottavana esimerkkinä kunnan kansalaisille?

Vankiloiden puolustukseksi on vedottu siihen, että yhteiskunta tarvitsee suojelua. Vankeusrangaistus ei anna suojaa siinä määrin kuin usein luullaan. Suuri osa rikoksista jää joka tapauksessa selvittämättä, eikä rangaistusten koventaminen alenna sanottavasti rikosten määrää. Onko vankeustuomiolla ehkä sen vaikutuksista riippumaton itseisarvo? Eli: vankeutta saadaan määrätä rikosten tekijälle, koska se on oikein tai oikeudenmukaista, eräänlaisena rikoksesta aiheutuvan vahingon vastineena. Miten sitten uhrin kärsimä vahinko ja rikoksentehtäjän

kokema vapaudenriisto vastaavat toisiaan? Oikeuttaako autovarkaus meidät eristämään ja leimaamaan varkaan, riistämään hänet omaisiltaan ja nujertamaan hänet? Mihin kriteereihin rangaistusasteikko perustuu?

Mathiesen todistaa, kuinka hatarra ja keinotekoinen seuraamusjärjestelmä on. Sen logiikka toimii vain systeemin sisällä, sen perustana taas on joukko epämääräisiä uskomuksia ja primitiivisiä reaktioita, joilla ei pitäisi olla sijaa sivistysvaltion kriminaalipolitiikassa. Repressiiviset asenteet istuvat kuitenkin syvällä.

Kesän vankilapaot synnyttivät polemiikkiin, jonka keskeinen teema oli turvallisuustoimien kiristäminen. Jälleen kerran lähtökohtana oli vankilan itsestäänselvyys, ei keskusteltu Suomen korkeasta vankiluvusta eikä vankeinhoidon jälkeenjääneisyydestä. Eräät edistykelliset ihmiset riensivät puolustamaan liberaaliksi haukuttua vankeinhoitolaitosta. Näytelmä oli masentava, eikä vähiten sen takia, että suomalainen vankeinhoitolaitos ei ole alkuunkaan liberaali.

Vuonna 1975 voimaan tulleen uudistuksen ansiosta vankeinhoitosäännökset ovat melko vapaimmaliisiä. Käytäntö on kuitenkin toinen, vankeinhoitoviranomaisten propagandasta huolimatta. Suomalaisista vankeinhoitoa leimaavat sosiaali- ja kuntoussektorin kehittymättömyys, suurten vankiloiden kova ja ahdistava ilmapiiiri, ulkopuolisten yhteyksien niukkuus ja laitouselämän monenlaiset rajoitukset.

Nämä seikat johtuvat siitä, että "säilytysvarmuutta" ja valvontaa pidetään melkein kaikissa tilanteissa tärkeämpiä kuin lainsäätäjän johtoaajatuksina olleita vangin ihmisarvon suojelemista ja yhteiskuntakelpoisuuden lisäämistä. Uudentyyppisten laitosten perustaminenkin varsin pienessä mittakaavassa näyttää pelkältä kosmetiikalta, jos muissa vankiloissa suurin osa vangeista joutuu kuitenkin välinpitämättömän ja usein nöyryyttävän kohtelun kohteeksi.